Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

20 юни 2024 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси — Родителска отговорност — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Членове 10 и 11 — Компетентност в случай на неправомерно отвеждане на дете — Обичайно местопребиваване на детето в държава членка преди неправомерното отвеждане — Процедура за връщане между трета държава и държава членка — Понятие „искане за връщане“ — Хагска конвенция от 25 октомври 1980 г. за гражданските аспекти на международното отвличане на деца“

По дело C-35/23 [Greislzel] [1],

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Висш областен съд Франкфурт на Майн, Германия) с акт от 16 януари 2023 г., постъпил в Съда на 25 януари 2023 г., в рамките на производство по дело

Баща

срещу

Майка,

при участието на:

Дете L,

Адвокат

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: C. Lycourgos, председател на състава, O. Spineanu-Matei, J.-C. Bonichot, S. Rodin и L. S. Rossi (докладчик), съдии,

генерален адвокат: M. Campos Sánchez-Bordona,

секретар: N. Mundhenke, администратор,

* Език на производството: немски.

[1] Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 7 декември 2023 г.,

като има предвид становищата, представени:

– за бащата, от A. Hamerak и T. von Plehwe, Rechtsanwälte,

– за германското правителство, от J. Möller, M. Hellmann, R. Kanitz и J. Simon, в качеството на представители,

– за полското правителство, от B. Majczyna, M. Kozak и S. Żyrek, в качеството на представители,

– за Европейската комисия, от C. Vollrath и W. Wils, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 8 февруари 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на членове 10 и 11 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).

2 Запитването е отправено в рамките на спор между германски гражданин, пребиваващ в Швейцария, баща на ненавършилото пълнолетие дете L, и майката на детето относно родителската отговорност по отношение на това дете.

Правна уредба

Хагската конвенция от 1980 г.

3 Съгласно преамбюла на Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвличане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г. (наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1980 г.“), тя има за цел „да [гарантира] международноправна защита на децата от вредните последици на незаконното им [отвеждане] или задържане и да [установи] процедури, осигуряващи тяхното незабавно връщане в държавата по обичайното им местопребиваване, а също така да [гарантира] защита на правото на лични отношения“.

4 Член 6, първа алинея от тази конвенция гласи:

„Всяка договаряща държава посочва централен орган, който изпълнява предвидените в тази конвенция задължения“.

5 Член 8, първа алинея от посочената конвенция гласи:

„Всяко лице, институция или организация, която твърди, че едно дете е [отведено] или задържано в нарушение на правото за упражняване на родителски права, може да подаде молба до централния орган на държавата по обичайното местопребиваване на детето или до централния орган на всяка друга договаряща държава за съдействие за осигуряване връщането на детето“.

6 Съгласно член 12, първа алинея от същата директива:

„Когато детето е било [неправомерно отведено] или задържано по смисъла на чл. 3 и [към] датата на подаване на молбата пред съдебния или административния орган на договарящата държава, в която се намира детето, е изтекъл период от време, по-малък от една година от датата на [неправомерното отвеждане] или задържане, съответният орган разпорежда незабавното връщане на детето“.

7 Член 13 от Хагската конвенция от 1980 г. предвижда:

„Независимо от разпоредбите на предходния член съдебният или административният орган на замолената държава не е задължен да разпореди връщането на детето, ако лицето, институцията или организацията, които се противопоставят на неговото връщане, установят, че:

а) лицето, институцията или организацията, натоварени с грижата за детето, не са упражнявали ефективно родителските права по време на [отвеждането] или задържането или са дали своето съгласие, или впоследствие са приели [отвеждането] или задържането; или

б) съществува сериозна опасност връщането на детето да го изложи на заплаха от психическо или физическо увреждане или по всякакъв друг начин да го постави в неблагоприятна ситуация“.

[…]“.

8 Член 34 от Хагската конвенция от 1980 г. предвижда:

„[…] тази конвенция не ограничава приложението на друг международен акт между държавата по произход и замолената държава […], [който има] за цел да се осъществи връщането на детето, което е [отведено] или задържано незаконно, или да се организира упражняването на правото на лични отношения“.

Регламент № 2201/2003

9 Съображения 12, 17 и 18 от Регламент № 2201/2003 гласят:

„(12) Основанията за определяне на компетентността по делата за родителската отговорност, създадени с [настоящия регламент], са оформени в светлината на най-добрия интерес на детето и особено на критерия на близостта. Това означава, че компетентност на първо място трябва да [имат съдилищата на] държавата членка

[по] обичайното пребиваване на детето, освен в няко[и] случаи на промяна на пребиваването на детето по силата на споразумения между носителите на родителската отговорност.

[…]

(17) В случаите на неправомерно отвеждане или задържане на дете, връщането на детето трябва да се осъществи без закъснение, и за тази цел Хагската конвенция от […] 1980 г. трябва да продължи да се прилага, както е допълнена от разпоредбите на този регламент и особено на член 11. Съдилищата на държавата членка, в която, или към която детето е било неправомерно отведено или задържано, трябва да могат да се противопоставят на неговото или нейното връщане в особени, надлежно оправдани случаи. Въпреки това, това решение може да се замени от последващо решение на съда на държавата членка на обичайното [местопребиваване] на детето преди неправомерното му отвеждане или задържане. Ако това решение [води до] връщането на детето, връщането трябва да се осъществи, без да се изисква някаква специална процедура за признаване и изпълнение на това решение в държавата членка, в която детето е било [отведено] или задържано.

(18) Когато съдът е решил да не се върне детето въз основа на член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., той трябва да информира съда, които е компетентен, или централн[ия орган] на държавата членка, в която детето има обичайно местопребиваване преди неправомерното [отвеждане] или задържане. Ако съдът в последната държава членка [не] е бил сезиран, този съд или централн[ият орган] трябва да уведоми страните. Това задължение не пречи централните органи също да информира[т] съответните публични органи в съответствие с националното си право“.

10 Член 2 („Определения“) от този регламент гласи:

„За целите на настоящия регламент:

[…]

7) терминът „родителска отговорност“ означава всички права и задължения, отнасящи се до [личността] или имуществото на детето, които са предоставени на физическо или юридическо лице по силата на [съдебно] решение, на закона или по силата на споразумение, [пораждащо правни последици]. Терминът включва правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения с детето;

[…]

9) терминът „право на упражняване на родителски права“ включва правата и задълженията за полагане на грижа за личността на детето, и по-специално правото да се определи мястото на пребиваване на детето;

[…]

11) терминът „неправомерно отвеждане или задържане“ означава или отвеждането, или задържането на детето, при което:

а) това се осъществява в нарушение на правото на упражняване на родителски права, придобито по силата на [съдебно] решение или по силата на закона, или по споразумение, [пораждащо правни последици] по силата на правото на държавата членка, в която детето обичайно пребивава непосредствено преди отвеждането или задържането;

и

б) при условие че по време на отвеждането или задържането правото на упражняване на родителски права е било ефективно упражнявано съвместно или поотделно или би било упражнявано по този начин, ако не е било извършено отвеждането или задържането. Приема се, че родителските права се упражняват съвместно, когато по силата на решение или поради действието на закона единият носител на родителската отговорност не може да вземе решение за мястото на пребиваване на детето без съгласието на другия носител на родителската отговорност“.

11 Глава II („Компетентност“), раздел 2 („Родителска отговорност“) от Регламент № 2201/2003 обхваща членове 8—15.

12 Член 8 („Обща компетентност“) от посочения регламент предвижда:

„1. Съдилищата на държава членка са компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, ако детето има обичайно местопребиваване в тази държава членка по времето, когато съдът е сезиран.

2. Параграф 1 се прилага при спазването на условията на членове 9, 10 и 12“.

13 Член 10 („Компетентност в случай на отвличане на дете“) от същия регламент гласи:

„В случай на неправомерно отвеждане или задържане на дете, съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, запазват своята компетентност докато детето придобие обичайно пребиваване в друга държава членка и:

а) всяко лице, институция или орган, ко[и]то има[т] право на упражняване на родителски права, мълчаливо [са] приел[и] отвеждането или задържането;

или

б) детето е отсядало в тази друга държава членка за срок от поне една година след като лицето, институцията или друг орган, ко[и]то има[т] право на упражняване на родителски права, [са] знаел[и] или е трябвало да зна[ят] къде се намира детето и детето се [е] установило в своята нова среда и поне едно от следните условия е изпълнено:
   i) в рамките на една година след като носителят на правото на упражняване на родителски права е знаел или е трябвало да знае къде се намира детето, не е депозирал искане за завръщането му пред компетентните органи на държавата членка, където детето е било отведено или задържано;
   ii) искането за завръщане, депозирано от носителя на правото на упражняване на родителски права, е било оттеглено или ново искане не е било подадено в срока, определен по i);

iii) делото пред съда на държавата членка, където детето обичайно е живяло непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, е прекратено по силата на член 11, параграф 7;
iv) решение относно упражняването на родителските права, което не [води до връщането] на детето, е било [постановено] от съдилищата на държавата членка, където детето е имало обичайното местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане“.

14 Член 11 („Връщане на дете“) от Регламент № 2201/2003 гласи:

„1. Когато лице, институция или друг орган, които имат право на упражняване на родителски права, сезира[т] компетентните органи в държавите членки за издаването на решение въз основа на Хагската конвенция от 25 октомври 1980 г., за връщането на дете, което е било неправомерно отведено или задържано в държава членка, различна от държавата членка, където детето обичайно е имало местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, се прилагат параграфи 2—8.

[…]

6. Ако съдът е [постановил] решение за отказ за връщане на детето по силата на член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., съдът незабавно трябва да изпрати копие или пряко, или чрез своя централ[ен орган], от решението за отказ за връщане на детето и от съответните документи на компетентния съд или на [централния орган] на държавата членка, [в която] детето обичайно е [пребивавало] непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, както това е определено от националното законодателство. Съдът получава всички споменати документи в едномесечен срок от датата на решението за отказ за връщане на детето.

7. Освен ако съдилищата в държавата членка, [в която] детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане[,] вече са били сезирани от една от страните, съдът или централн[ият] [орган], ко[й]то е получил информацията, спомената в параграф 6, трябва да уведоми за нея страните и да ги покани да [представят становища пред] съда, в съответствие с националното законодателство, в рамките на три месеца от датата на уведомлението, така че съдът да може да разгледа въпроса за упражняването на родителските права върху детето.

Без да се засягат правилата за компетентността, съдържащи се в настоящия регламент, съдът прекратява делото, ако не е получил необходимите [становища] в рамките на срока.

8 Въпреки решението за отказ за връщане на детето, по смисъла на член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., всяко последващо решение, което разпорежда връщането на детето, [постановено] от съда, който е компетентен, по смисъла на настоящия регламент [,] се изпълнява в съответствие с раздел 4 от глава III по-долу, за да се гарантира връщането на детето“.

15 Член 60 („Отношение към някои многостранни конвенции“) от посочения регламент гласи:

„В отношенията между държавите членки разпоредбите на настоящия регламент имат предимство пред следните конвенции, доколкото разпоредбите на тези конвенции засягат въпроси, уредени от настоящия регламент:

[…]

д) Хагската конвенция [от 1980 г.]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

16 L е родена в Швейцария през ноември 2014 г. и има двойно гражданство — германско и полско. Баща ѝ, германски гражданин, пребивава в Швейцария от юни 2013 г. по служебни причини, а майка ѝ, полска гражданка, живее с дъщеря си от януари 2015 г. до април 2016 г. във Франкфурт на Майн (Германия), където родителите на L са сключили брак.

17 От януари 2015 г. до април 2016 г. бащата редовно посещава майката и L в Германия.

18 През май 2015 г. швейцарската Служба по миграция одобрява молбата на бащата за събиране на семейството, след което майката получава разрешение за временно пребиваване в Швейцария, валидно до 31 декември 2019 г.

19 На 9 април 2016 г. майката се премества с L в Полша. По този повод майката отписва цялото семейство от регистрите във Франкфурт на Майн, като посочва адреса на бащата в Швейцария. През лятото на 2016 г. майката кандидатства за работа в Швейцария. От ноември 2016 г. тя работи в Полша.

20 Първоначално бащата посещава съпругата и дъщеря си в Полша. От април 2017 г. обаче майката отказва на бащата да упражнява правото си на лични отношения с дъщеря им. Тя я записва в детска градина в Полша без съгласието на бащата. В края на май 2017 г. майката информира бащата, че ще остане в Полша заедно с дъщеря им.

21 На 7 юли 2017 г. бащата отправя чрез швейцарския централен орган — Федерална служба на правосъдието Берн, искане за връщане на детето в Швейцария на основание на Хагската конвенция от 1980 г.

22 С решение от 8 декември 2017 г. Sąd Rejonowy dla Krakowa-Nowej Huty w Krakowie (Районен съд Краков-Нова Хута в Краков, Полша) отхвърля искането с мотива, че бащата е дал безсрочно съгласие майката да се премести с дъщеря им в Полша. Освен това този съд приема, че в случай на връщане съществува сериозна заплаха за висшия интерес на детето по смисъла на член 13, първа алинея, буква б) от Хагската конвенция от 1980 г., тъй като бащата е признал, че еднократно е упражнил насилие над майката.

23 Подадената от бащата въззивна жалба срещу това решение е отхвърлена с решение на Sąd Okręgowy w Krakowie (Окръжен съд Краков, Полша) от 17 април 2018 г.

24 На 27 септември 2017 г. майката започва бракоразводно дело в Полша. Освен това през октомври 2017 г. тя отписва L от регистрите на общинската администрация X в Швейцария.

25 С решение от 5 юни 2018 г. Sąd Okręgowy w Krakowie (Окръжен съд Краков) временно предоставя на майката упражняването на родителските права върху L и урежда задължението на бащата за издръжка. Запитващата юрисдикция посочва, че през 2022 г. бащата посещава детето в Полша по силата на съдебно решение, постановено в тази държава членка.

26 На 29 юни 2018 г. бащата подава второ искане до Bundesamt für Justiz (Федерална служба за правосъдие) в Бон (Германия) за връщане на детето на основание на Хагската конвенция от 1980 г., но не предприема по-нататъшни действия по това искане.

27 С молба от 12 юли 2018 г., подадена до Amtsgericht Frankfurt am Main (Районен съд Франкфурт на Майн, Германия), бащата иска да му бъде предоставено едноличното упражняване на родителските права върху детето, правото да определя местопребиваването му, както и връщането на детето при него в Швейцария веднага след влизане на решението в сила.

28 Бащата твърди, че през 2015 г. родителите на детето са се разбрали да живеят занапред с L в Швейцария. През април 2016 г. майката решила да се премести временно при родителите си в Полша. Бащата се е съгласил с това, но ограничил престоя до две или три години. Било договорено детето да посещава детска градина в Швейцария най-късно от ноември 2017 г.

29 Майката оспорва молбата. Тя твърди, че бащата е дал съгласието си за преместването в Полша и е съдействал за издаването на полски паспорт там. Нямало обаче уговорка преместването в Полша да е временно, нито споразумение за преместване в Швейцария.

30 С решение от 3 юни 2019 г. Amtsgericht Frankfurt am Main (Районен съд Франкфурт на Майн) отхвърля молбата на бащата за самостоятелно упражняване на родителските права върху детето, с мотива че не е международно компетентен да се произнесе по нея.

31 Бащата обжалва това решение пред Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Висш областен съд Франкфурт на Майн, Германия), като по същество твърди, че компетентността на германските съдилища произтича от член 11, параграф 6 във връзка с параграф 7 от Регламент № 2201/2003, както и от член 10 от този регламент.

32 В това отношение запитващата юрисдикция посочва, на първо място, че към датата на продаване на молбата на бащата в първоинстанционното производство, а именно 12 юли 2018 г., обичайното местопребиваване на L е в Полша, поради което компетентността на германските съдилища не може да се основава на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003.

33 На второ място, що се отнася до компетентността на тези съдилища, която според бащата произтича от членове 10 и 11 от Регламент № 2201/2003, запитващата юрисдикция счита, че тези членове трябва да се тълкуват във връзка един с друг и припомня, че те се прилагат само в отношенията между държавите членки. Поради това тя счита, че в процедурата по връщане, образувана по искане на бащата от 7 юли 2017 г. чрез Федералната служба на правосъдието в Берн с цел връщането на детето в Швейцария, не се прилагат изискванията за провеждане на процедура по Хагската конвенция, произтичащи от член 11 от Регламент № 2201/2003, тъй като Конфедерация Швейцария не е обвързана от този регламент.

34 Ето защо според запитващата юрисдикция, след като искането за връщане е било отхвърлено, полският съд не е имал основание да действа съгласно член 11, параграфи 6 и 7 от този регламент и да информира съдилищата или централния орган в Германия за решението за отказ за връщане. Запитващата юрисдикция добавя, че второто искане за връщане, което бащата е подал до Федералната служба за правосъдие в Бон малко преди подаването на молбата за самостоятелно упражняване на родителските права, която е в основата на настоящото производство, не може да послужи като основание за запазване на съдебната компетентност съгласно член 10 от посочения регламент, тъй като бащата не е предприел никакви действия по това искане за връщане.

35 На трето място, запитващата юрисдикция счита, че доколкото член 10 от Регламент № 2201/2003 е приложим по настоящото дело, условията за прилагане на член 10, буква б), подточка i) от този регламент, който предвижда запазване на компетентността на съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, по принцип не са изпълнени. Всъщност, въпреки че бащата твърди, че детето е било неправомерно отведено в Полша през май 2017 г., молбата му за упражняване на родителските права е подадена едва на 12 юли 2018 г., поради което едногодишният срок, предвиден в член 10, буква б), подточка i) от посочения регламент, не е спазен. Щеше обаче да е възможно този срок да бъде спазен, ако той започваше да тече от датата, на която според баща му детето е трябвало да посещава детска градина в Швейцария, а именно от ноември 2017 г.

36 Запитващата юрисдикция обаче отбелязва, че фактите, които бащата излага в това отношение в рамките на настоящото производство, се различава от изложените от него в хода на процедурата по Хагската конвенция от 1980 г. Следователно според запитващата юрисдикция възниква въпросът дали правото на бащата да представи нови факти относно точната дата на неправомерното отвеждане е погасено по давност и дали правилата относно тежестта на доказване, които се прилагат в процедурите по тази конвенция, са приложими и в настоящото производство. Запитващата юрисдикция е склонна да приеме, че не е обвързана от решението по искането за връщане, постановено на основание на посочената конвенция, и че трябва да прецени противоречията в изложението на фактите на бащата.

37 Накрая, на четвърто място, запитващата юрисдикция посочва, че в случай на отказ за връщане на детето на основание член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., разпоредбите на член 11, параграфи 6—8 от Регламент № 2201/2003 налагат образуването на производство за предоставяне на упражняването на родителските права върху детето пред съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане. Противно на твърдяното от бащата обаче, запитващата юрисдикция счита, че за прилагането на разпоредбите на този член 11 задължително е необходимо провеждането на процедура по Хагската конвенция от 1980 г. между две държави членки, обвързани от Регламент № 2201/2003, а настоящият случай не е такъв.

38 При тези обстоятелства Oberlandesgericht Frankfurt am Main (Висш областен съд Франкфурт на Майн) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„Доколко уредбата в членове 10 и 11 от Регламент [№ 2201/2003] се прилага само за производства между държави — членки на ЕС?

По-конкретно:

1) Прилага ли се член 10 от Регламент [№ 2201/2003], имайки за последица запазване на компетентността на съдилищата в държавата [членка] по предишното пребиваване, ако преди отвеждането детето е имало обичайно местопребиваване в държава — членка на ЕС (Германия), и процедурата по връщане съгласно Хагската конвенция [от 1980 г.] е водена между държава — членка на ЕС (Полша), и трета държава (Швейцария) и в рамките на тази процедура е отказано връщането на детето?

   Ако отговорът на първия въпрос е утвърдителен:

2) Какви изисквания трябва да са изпълнени в рамките на член 10, буква б), подточка i) от Регламент [№ 2201/2003], за да се установи запазването на компетентността [на съдилищата на държавата членка по предишното обичайно местопребиваване на детето]?

3) Прилага ли се член 11, параграфи 6—8 от Регламент [№ 2201/2003] и при провеждането на процедура по връщане съгласно Хагската конвенция [от 1980 г.] между трета държава и държава — членка на ЕС, като държава на преместване, доколкото преди отвеждането детето е имало обичайно местопребиваване в друга държава — членка на ЕС?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

39 Съгласно постоянната съдебна практика в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда задачата на последния е да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът може да преформулира въпросите, които са му зададени (решение от 30 януари 2024 г., Директор на Главна дирекция „Национална полиция“ при МВР-София, C-118/22, EU:C:2024:97, т. 31 и цитираната съдебна практика).

40 В случая в основата на първия въпрос стои обстоятелството, че според запитващата юрисдикция, за да се приложи член 10 от Регламент № 2201/2003, е необходимо да се проведе процедура за връщане на детето, която се провежда съгласно Хагската конвенция от 1980 г. между две държави членки и се допълва от разпоредбите на член 11 от посочения регламент. Тъй като обаче преди спора по настоящото дело бащата е инициирал процедура за връщане на детето чрез централния орган на Конфедерация Швейцария — трета държава, която несъмнено не е обвързана от Регламент № 2201/2003 — запитващата юрисдикция счита, че в главното производство не са приложими нито разпоредбите на член 11 от този регламент, нито следователно разпоредбите на член 10.

41 При тези обстоятелства запитващата юрисдикция има съмнения относно запазването на компетентността на германските съдилища като съдилища на държавата членка по обичайното местопребиваване на детето непосредствено преди неправомерното му отвеждане или задържане.

42 От това следва, че с първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба престава да се прилага само поради това, че централен орган на трета държава е бил сезиран с искане за провеждане на процедура за връщане на детето на основание на Хагската конвенция от 1980 г. и тази процедура е била неуспешна.

43 Без да поставя под съмнение допустимостта на този въпрос, полското правителство изтъква, че посоченият член 10 не е приложим към спора в главното производство, тъй като полският съд е отхвърлил искането на бащата на L за издаване на разпореждане за връщане на детето съгласно Хагската конвенция от 1980 г., приемайки, че не е налице неправомерно отвеждане или задържане на това дете.

44 В това отношение е достатъчно да се констатира, че както се потвърждава от член 11, параграф 8 от Регламент № 2201/2003, решението на съд на държава членка, с което се отказва да се уважи искане за връщане на основание на Хагската конвенция от 1980 г., не изключва възможността съд на друга държава членка да приеме, че е компетентен на основание член 10 от този регламент.

45 Въз основа на това уточнение следва да се припомни, че съгласно член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 общата компетентност по делата, свързани с родителска отговорност, се предоставя на съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето към момента на сезиране на съда. Действително предвид географската си близост тези съдилища обикновено са в най-подходяща позиция да преценят мерките, които трябва да се постановят в интерес на детето (решение от 14 юли 2022 г., CC (Преместване на обичайното местопребиваване на дете в трета държава), C-572/21, EU:C:2022:562, т. 27 и цитираната съдебна практика).

46 Съгласно член 8, параграф 2 от този регламент обаче общата компетентност се прилага „при спазването на условията на членове 9, 10 и 12“ от посочения регламент.

47 Член 10 от Регламент № 2201/2003 предвижда, че съдилищата на държавата членка, на чиято територия детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, запазват своята компетентност, докато детето придобие обичайно местопребиваване в друга държава членка.

48 Прехвърлянето на компетентността на съдилищата на тази друга държава членка се извършва при спазване на условието по член 10, буква а) — лицето, което упражнява родителските права, да е дало съгласието си за това отвеждане или задържане, или на условията по член 10, буква б). Буква б) изисква, първо, детето да е пребивавало в тази друга държава членка за срок от поне една година след като лицето, институцията или друг орган, които имат право на упражняване на родителски права, са знаели или е трябвало да знаят къде се намира детето, второ, детето да се е установило в своята нова среда и трето, да е изпълнено едно от четирите останали условия по подточки i)—iv) от тази разпоредба. Условието по подточка i) е в рамките на една година след като носителят на правото на упражняване на родителски права е знаел или е трябвало да знае къде се намира детето, да „не е депозирал искане за връщането му пред компетентните органи на държавата членка, където детето е било отведено или задържано“.

49 Освен това следва да се припомни, че съгласно член 11, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, когато лице, което има право на упражняване на родителски права, сезира компетентните органи в държавите членки за издаването на решение съгласно Хагската конвенция от 1980 г. за връщането на дете, което е било неправомерно отведено или задържано в държава членка, различна от държавата членка, където детето обичайно е имало местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, се прилагат параграфи 2—8 от посочения член 11.

50 От текста на член 11 от Регламент № 2201/2003 ясно следва, че тази разпоредба се прилага само когато между държави членки е образувана процедура на основание на Хагската конвенция от 1980 г. за връщане на неправомерно отведено или задържано дете.

51 Нито текстът, нито структурата на член 10 от този регламент, нито преследваните от него цели обаче дават основание да се поддържа, че предвиденото в този член 10 правило за специална компетентност, което по принцип се състои в запазване на компетентността на съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, престава да се прилага, поради това че между централните или съдебните органи на трета държава и на държава членка е била образувана неуспешна процедура за връщане на основание на Хагската конвенция от 1980 г.

52 Всъщност, на първо място, следва да се припомни, че правилото за определяне на компетентност в член 10 от Регламент № 2201/2003 се основава на „неправомерното отвеждане или задържане на дете“, като съгласно член 2, точка 11 от този регламент такова е налице, когато отвеждането или задържането е извършено в нарушение на правото на упражняване на родителски права, придобито по силата на съдебно решение, на закона или на споразумение, пораждащо правни последици, съгласно правото на държавата членка, в която детето обичайно пребивава непосредствено преди отвеждането или задържането, при условие че по време на отвеждането или задържането правото на упражняване на родителските права е било ефективно упражнявано съвместно или поотделно или би било упражнявано по този начин, ако не е било извършено отвеждането или задържането (вж. в този смисъл решение от 2 август 2021 г., A, C-262/21 PPU, EU:C:2021:640, т. 44).

53 Така в това определение за неправомерно отвеждане или задържане на дете само се посочва нарушаването на правото на упражняване на родителски права от носител на родителска отговорност съгласно правото на държавата членка на обичайното местопребиваване на детето непосредствено преди отвеждането или задържането. Следователно за него не е определящо евентуалното образуване, което по необходимост се извършва на по-късен етап, от лицето, което упражнява родителските права, на процедура за връщане на детето, основана на Хагската конвенция 1980 г.

54 Това тълкуване се потвърждава от преследваната с член 10 от Регламент № 2201/2003 цел да се избегне предоставянето на процесуално предимство на извършителя на неправомерното отвличане на дете, което би произтичало от факта, че съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди отвличането, автоматично биха загубили компетентността си само поради това че детето вече пребивава обичайно с извършителя на отвличането в друга държава членка (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., TT (Неправомерно отвеждане на дете), C-87/22, EU:C:2023:571, т. 36 и цитираната съдебна практика).

55 На второ място, макар че за отпадането на компетентността на съдилищата по предишното обичайно местопребиваване на детето, в член 10, буква б) се посочва като изискване липсата на искане за връщане до компетентните органи на държавата членка, на чиято територия детето е било неправомерно отведено или задържано, тази разпоредба изобщо не уточнява, че такова искане трябва да е подадено съгласно Хагската конвенция от 1980 г., нито изключва възможността то да е било подадено чрез централен орган на трета държава.

56 Схващането, което застъпва запитващата юрисдикция обаче, на практика би задължило носителя на родителската отговорност, чието право на упражняване на родителските права е било нарушено по смисъла на член 2, точка 11 от този регламент, да се позове на разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г., за да поиска връщането на съответното дете.

57 Трябва обаче, от една страна да се припомни, че съгласно член 60 от Регламент № 2201/2003 в отношенията между държавите членки разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г. нямат предимство пред разпоредбите на този регламент по уредените от него въпроси (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., TT (Неправомерно отвеждане на дете), C-87/22, EU:C:2023:571, т. 58).

58 От друга страна, твърдението за наличие на задължение за позоваване на разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г., за да се поиска връщането на дете, предмет на международно отвличане, вече е отхвърлено от Съда с решение от 19 септември 2018 г., C.E. и N.E. (C-325/18 PPU и C-375/18 PPU, EU:C:2018:739, т. 49 и 51). Както следва от член 34 от тази конвенция, процедурата за връщане всъщност може да се основава на други норми или на други, по-специално двустранни, договорни разпоредби. В това отношение в точка 53 от това решение Съдът уточнява също, че носителят на родителската отговорност може да поиска в съответствие с разпоредбите на глава III от Регламент № 2201/2003 да бъде признато и изпълнено решение относно упражняването на родителските права и връщането на детето, постановено от компетентния съд съгласно глава II, раздел 2 от този регламент, макар и да не е подал молба за връщане на основание на Хагската конвенция от 1980 г.

59 При това положение само по себе си обстоятелството, че родителят, чието право на упражняване на родителски права е било нарушено, е инициирал чрез централния орган на трета държава неуспешна процедура на основание на Хагската конвенция от 1980 г. за връщането на неправомерно отведено или задържано дете, която впоследствие е била прехвърлена на компетентните органи на държава членка, е без значение за прилагането в такъв случай на правилото за компетентност, предвидено в член 10 от Регламент № 2201/2003.

60 На трето място, противно на поддържаното от запитващата юрисдикция, решение от 24 март 2021 г., MCP (C-603/20 PPU, EU:C:2021:231) — в което Съдът приема, че член 10 от този регламент не се прилага в хипотезата, при която към датата на подаване на молбата за упражняване на родителската отговорност детето е придобило обичайното местопребиваване в трета държава след отвличането си в тази държава — няма отношение към горното тълкуване. Всъщност в делото по главното производство е безспорно, че твърдяното неправомерно отвеждане е осъществено между две държави членки, положение, което несъмнено попада в приложното поле на тази разпоредба.

61 Накрая, на четвърто място, противно на твърдяното от германското правителство, при липсата на уредба в Регламент № 2201/2003 не може да се приеме, че прилагането на предвиденото в член 10 от този регламент правило за съдебната компетентност в областта на родителската отговорност, е подчинено на прилагането на процесуални норми като тези в член 11, параграфи 6 и 7 от посочения регламент, чиято основна цел е да уредят предаването на информация относно решение за отказ за връщане, постановено на основание член 13 от Хагската конвенция от 1980 г., които трябва да бъдат съобщени на компетентния съд на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, и да определят реда и условията за съобщаване на тази информация (вж. в този смисъл решение от 9 януари 2015 г., RG, C-498/14 PPU, EU:C:2015:3, т. 46).

62 С оглед на тези съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба не престава да се прилага само поради това, че централен орган на трета държава е бил сезиран с искане за провеждане на процедура за връщане на детето на основание на Хагската конвенция от 1980 г. и тази процедура е била неуспешна.

По втория въпрос

63 С втория си въпрос запитващата юрисдикция пита най-общо какви изисквания трябва да са изпълнени, за да се запази компетентността на съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане.

64 От мотивите и фактическите обстоятелства, изложени в акта за преюдициално запитване, е видно, че този въпрос се отнася по-конкретно до два аспекта, свързани по-специално с понятието „искане за връщане“ по член 10, буква б), подточка i) от този регламент. От една страна, запитващата юрисдикция счита, че искането за връщане, подадено от бащата на L на 7 юли 2017 г., не представлява „искане за връщане“ по смисъла на член 10, буква б), подточка i), тъй като то цели връщането на детето в трета държава, а именно Конфедерация Швейцария. От друга страна, тази юрисдикция счита, че молбата за упражняване на родителските права, подадена от бащата на 12 юли 2018 г., може да се приравни на „искане за връщане“ по смисъла на посочения член 10, буква б), подточка i). Тя обаче посочва, че тази молба би била подадена след определения в тази разпоредба едногодишен срок, ако моментът, от който започва да тече този срок, бе същия като този, който се прилага в рамките на искането за връщане от 7 юли 2017 г., както твърди бащата. В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи и дали лицето, което има право да упражнява родителските права, може да представи нови доказателства спрямо тези, които е представило в рамките на посоченото производство, и какви са правилата относно тежестта на доказване в това отношение.

65 С оглед на тези уточнения и като се има предвид практиката на Съда, посочена в точка 39 от настоящото решение, вторият въпрос следва да се преформулира в смисъл, че запитващата юрисдикция по същество пита дали член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че искане за връщане на детето в държава, различна от държавата членка, в която то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане, или молба за упражняване на родителските права по отношение на това дете, подадена пред съдилищата на тази държава членка, представляват „искане за връщане“ по смисъла на тази разпоредба. При утвърдителен

отговор запитващата юрисдикция иска да се установи, от една страна, дали, за да докаже, че е отправило искане за връщане в определения в тази разпоредба срок, лицето, което упражнява родителските права, може да представи нови доказателства спрямо доказателствата, които е изтъкнало в хода на процедурата по Хагската конвенция от 1980 г., и от друга страна, дали правилата относно тежестта на доказване са идентични с приложимите в рамките на тази процедура.

66 Що се отнася, на първо място, до въпроса дали, както поддържа по-специално Комисията, искането за връщане на детето в държава, включително в трета държава, различна от държавата членка, в която то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане, попада в обхвата на член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003, следва да се констатира, че този регламент не уточнява какво следва да се разбира под „искане за връщане“.

67 Съгласно постоянната съдебна практика при тълкуването на разпоредба от правото на Съюза трябва да се вземат предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ и целите на правната уредба, от която тя е част (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., E., C-436/22, EU:C:2023:571, т. 39 и цитираната съдебна практика).

68 В това отношение най-напред нищо в текста на член 10 от Регламент № 2201/2003 не позволява да се заключи, че изразът „искане за връщане“ означава действие, различно от това, с който едно лице иска връщането на дете в държавата членка, на чиято територия е било неговото обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното му отвеждане или задържане.

69 По-нататък, що се отнася до контекста на член 10 от този регламент, трябва да се припомни, че този член установява специално правило за компетентност спрямо общото правило по член 8, параграф 1 от посочения регламент. Така в член 10 се посочват обстоятелствата, при които компетентността на съдилищата на държавата членка, в която детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, се запазва, или, в противен случай, при които тази компетентност се прехвърля на съдилищата на държавата членка, в която детето е придобило обичайно местопребиваване след неправомерно си отвеждане или задържане.

70 Ето защо е логично и в съответствие със структурата на предвидените в Регламент № 2201/2003 правила относно компетентността в областта на родителската отговорност, от една страна, това че посоченото в член 10 от този регламент „искане за връщане“ е отправено до държавата членка, на чиято територия детето е било неправомерно отведено и се намира физически, и от друга страна, че със същото искане се цели връщане на детето в държавата членка, на чиято територия то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане и чиито съдилища, както Съдът вече е постановил, поради географската си близост по принцип са най-подходящи да преценят мерките, които трябва да се приемат в интерес на детето (вж. в този смисъл решение от 13 юли 2023 г., TT (Неправомерно отвеждане на детето), C-87/22, EU:C:2023:571, т. 33 и цитираната съдебна практика). Искането за отвеждане на детето в друга държава, която освен това е трета държава, на чиято територия то не е пребивавало обичайно преди неправомерното си отвеждане, обаче не отговаря на тази логика.

71 Накрая, това тълкуване се потвърждава от целта на Регламент № 2201/2003. Всъщност той цели да се предотврати отвличането на деца между държави, а в случай на отвличане — да се осигури незабавното връщане на детето в държавата на обичайното му местопребиваване (решение от 19 септември 2018 г., C.E. и N.E., C-325/18 PPU и C-375/18 PPU, EU:C:2018:739, т. 47).

72 Освен това Съдът вече е постановил във връзка с тълкуването на член 11 от Регламент № 2201/2003, че една от целите на тази разпоредба е възстановяването на statu quo ante, тоест на положението, съществувало преди неправомерното отвеждане или задържане на детето (вж. в този смисъл решение от 16 февруари 2023 г., Rzecznik Praw Dziecka и др. (Спиране на действието на заповедта за връщане), C-638/22 PPU, EU:C:2023:103, т. 69 и цитираната съдебна практика).

73 Макар, както бе прието в точки 51—62 от настоящото решение, установената с член 10 от Регламент № 2201/2003 компетентност да не зависи от образуването на процедура за връщане по Хагската конвенция от 1980 г., както тази процедура е допълнена между държавите членки с разпоредбите на член 11 от този регламент, възстановяването на statu quo ante по необходимост е обща цел на исканията за връщане, посочени в членове 10 и 11 от този регламент.

74 Следователно всички тези цели биха били застрашени, ако под „искане за връщане“ се разбира искане за прехвърляне на детето в държава, на чиято територия то не е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2017 г., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, т. 38).

75 Това тълкуване се потвърждава от Хагската конвенция от 1980 г. Всъщност, макар да е вярно, както поддържа Комисията, че член 8, първа алинея от тази конвенция разрешава на лицето, което упражнява родителските права, да отправи искане за връщане чрез централния орган на всяка договаряща страна, в преамбюла на посочената конвенция все пак се посочва, че тя цели да гарантира международноправна защита на децата от вредните последици на незаконното им отвеждане или задържане и да установи процедури, осигуряващи тяхното незабавно връщане в държавата по обичайното им местопребиваване (вж. в този смисъл решение от 16 февруари 2023 г., Rzecznik Praw Dziecka и др. (Спиране на изпълнението на решение за връщане), C-638/22 PPU, EU:C:2023:103, т. 64).

76 Така от буквалното, контекстуалното и телеологичното тълкуване на член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003 следва, че под понятието „искане за връщане“ по смисъла на тази разпоредба се разбира искане за връщане на детето в държавата членка, в която то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане.

77 Обратно, искането детето да се присъедини към единия от родителите си в трета държава, в която то не е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане, не представлява „искане за връщане“ по смисъла на член 10, буква б), подточка i).

78 На второ място, молбата за предоставяне на упражняването на родителските права пред съдилищата на държавата членка, на чиято територия детето е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното отвеждане или задържане, не може да се счита за равнозначна на искане за връщане по смисъла на член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003.

79 Всъщност, както по същество отбелязва генералният адвокат в точка 61 от заключението си, от член 10, буква б) от този регламент следва, че искането за връщане на дете и молбата за предоставяне на упражняване на родителските права върху дете не са взаимозаменяеми, тъй като имат различни функции. От една страна, за разлика от молбата за предоставяне на упражняването на родителските права върху дете, която изисква задълбочено разглеждане по същество на спора относно родителската отговорност, процедурата за връщане по естеството си е ускорена процедура, тъй като тя цели — както се предвижда в съображение 17 от Регламент № 2201/2003 — да се гарантира бързото връщане на детето (вж. в този смисъл решение от 16 февруари 2023 г., Rzecznik Praw Dziecka и др. (Спиране на изпълнението на решение за връщане), C-638/22 PPU, EU:C:2023:103, т. 68 и 70). От друга страна, Съдът вече е постановил, че едно решение по въпроса за връщането или задържането на детето не урежда въпроса за упражняването на родителските права върху него, като се има предвид, че невъзможността да се използва процедура за връщане, не засяга възможността родителят, чието право на упражняване на родителски права е било нарушено, да предяви правата си чрез производство за решаване по същество на въпроса за родителската отговорност, образувано пред съдилищата, които са компетентни да разгледат делото съгласно разпоредбите на Регламент № 2201/2003 (вж. в този смисъл решение от 8 юни 2017 г., OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, т. 65 и цитираната съдебна практика).

80 Тъй като нито искането за връщане на дете в държава, на чиято територия то не е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане, нито молбата за упражняване на родителските права по отношение на това дете могат да се квалифицират като „искане за връщане“ по смисъла на член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003, не е необходимо да се разглеждат въпросите, посочени в последното изречение на точка 65 от настоящото решение.

81 С оглед на изложените по-горе съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че не попадат в обхвата на понятието „искане за връщане“ по смисъла на тази разпоредба нито искане за връщане на детето в държава, различна от държавата членка, в която то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане, нито молба за упражняване на родителските права върху това дете, подадена пред съдилищата на тази държава членка.

По третия въпрос

82 С третия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 11, параграфи 6—8 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че тази разпоредба се прилага в процедура за връщане на дете по Хагската конвенция от 1980 г. между трета държава и държава членка, на чиято територия се намира това дете след неправомерно отвеждане или задържане, тогава когато преди отвеждането му обичайното местопребиваване на това дете е било в друга държава членка.

83 Както бе уточнено в точка 50 от настоящото решение, от текста на член 11 от този регламент следва, че той се прилага само във връзка с разпоредбите на Хагската конвенция от 1980 г. в отношенията между държавите членки.

84 От това следва, че както правилно изтъкват германското и полското правителство и Комисията, задълженията за предоставяне на информация и за уведомяване, предвидени в член 11, параграфи 6 и 7 от посочения регламент, както и изпълнителната сила на решението по член 11, параграф 8 от същия регламент не се прилагат в рамките на процедура за връщане на детето, проведена между централен орган на трета държава и органите на държавата членка, в която се намира детето след неправомерно отвеждане или задържане.

85 С оглед на тези съображения на третия въпрос следва да се отговори, че член 11, параграфи 6—8 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че не се прилага в рамките на процедура за връщане на дете по Хагската конвенция от 1980 г. между трета държава и държава членка, на чиято територия се намира това дете след неправомерно отвеждане или задържане.

По съдебните разноски

86 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

1) „Член 10, буква б), подточка i) от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000,

трябва да се тълкува в смисъл, че

тази разпоредба не престава да се прилага само поради това, че централен орган на трета държава е бил сезиран с искане за провеждане на процедура за връщане на детето на основание на Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвличане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г., и тази процедура е била неуспешна.

2) Член 10, буква б), подточка i) от Регламент № 2201/2003

трябва да се тълкува в смисъл, че

не попадат в обхвата на понятието „искане за връщане“ по смисъла на тази разпоредба нито искане за връщане на детето в държава, различна от държавата членка, в която то е имало обичайно местопребиваване непосредствено преди неправомерното си отвеждане или задържане, нито молба за упражняване на

родителските права върху това дете, подадена пред съдилищата на тази държава членка.

3) Член 11, параграфи 6—8 от Регламент № 2201/2003

трябва да се тълкува в смисъл, че

не се прилага в рамките на процедура за връщане на дете по Конвенцията за гражданските аспекти на международното отвличане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г., между трета държава и държава членка, на чиято територия се намира това дете след неправомерно отвеждане или задържане.

Подписи